

TULASSAY TIVADAR¹ MEGNYITÓBESZÉDE A BOLYAI JÁNOS KUTATÁSI ÖSZTÖNDÍJAK ÁTADÁSÁNAK ÜNNEPI ÜLÉSÉN

OPENING SPEECH BY TIVADAR TULASSAY AT THE BOLYAI JÁNOS RESEARCH SCHOLARSHIPS AWARD CEREMONY

2023. szeptember 19.

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt akadémiai vezetők!
Kedves Bolyai-ösztöndíjasok!

A negyedszázados Bolyai János Kutatási Ösztöndíj egyik legmeghatározóbb ünnepe a mai nap: az ösztöndíjak nyilvános, ünnepi átadása. Ennek kapcsán nemcsak az új ösztöndíjasoknak örülünk, hanem köszöntjük a kiváló eredményeket elért kutatókat, és közülük meghallgatjuk három kutató tudományos eredményét is.

A mostani ünnepségen olyan kutatók vehetik át ösztöndíjaikat, akiket több mint 800 pályázó közül választott ki a többlépcsős és szigorú bíráló. Több mint 800 olyan kutató pályázott tehát, akiknek eddigi tudományos eredményei már számottevők és figyelemre méltók. Ez azt is jelenti, hogy Önök kiválasztottak, a legjobbak közül, s Önök már a tudományos elithez tartozónak érezhetik magukat. A kiválasztottság azonban felelősséget is jelent. Önöknek a felelősséget nemcsak a szűkebb tudományos közegben és szélesebb tudományos közéletben kell hordozni, hanem a magyar értelmiségi létet is felelősséggel kell formálni.

Ez csak akkor lehet sikeres, ha Önök nemcsak sokat tudókká válnak, hanem műveltté is. Ehhez a műveltséget tanulni kell, szélesre tárva az érdeklődést, nyitottnak lenni más területekre is, a művészetekre és a kultúrára, a szépre és a jóra.

Kazinczy Ferenc írta Berzeviczky Gergelynek: „...a história bizonyítja, hogy ha valahol a *Jó* gyökeret vert, ott mindig a *Szép* készítette az utat”. Napjainkban különösen fontos a jó felismerése, és a szépre való rácsodálkozás. Mert az eltömegesedés veszélyezteti a jót és a szépet, s ezáltal a silányság relativizmusa tönkreteszi kultúránkat. José Ortega y Gasset érzékletesen írja le mindezt: „A tömegember büszke arra, hogy ostoba és közönségesen viselkedik, jól megvan az életfogytiglan tartó butaságban, a társadalmi normák semmibevételében. A tömegembert nem érdekli a kultúra, történelmileg teljesen tájékozatlan. Számára

¹ A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma elnöke

az elaljasodás és az árnyékszék-retorika természetes. Tökéletesnek érzi magát, s gyűlöl mindent, ami tőle különbözik. Sőt, saját felfogását, korlátait rá akarja tukmálni a másik emberre. A tömegember erőszakos, és akkor boldog, ha a nála kiválóbb embereket szolgásgba tudja kényszeríteni. A tömegember, ha egyáltalán a hedonista önkielégülésen kívül vannak céljai, erőfeszítés nélkül akarja megvalósítani azokat.”

Vagyis a tömegember műveletlen: „Az emberek nem ok nélkül ragaszkodnak a középszerűhöz, a zavaroshoz... a szobatiszta félismeretekhez, tehát a műveletlenséghez” – írta Márai Sándor a *Füveskönyv*ben. „Mert a műveltség annyi, mint az igazságnak a feltárása és elviselése. S az igazat elviselni mindig nagyon nehéz. A műveltséghez, tehát a valóság és igazság megismeréséhez, rendkívüli bátorság kell. Az ember csak életre-halálra lehet művelt. Az emberek mindig készségesebben nyugodnak bele valamilyen kellemetlen igazság elkendőzött magyarázatába, tehát a műveletlenségbe, mint a nyers, egyszerű, tömönatos igazságba, ami a műveltség.”

Napjaink egyre növekvő számú műveletlen tömegembere leginkább a nyelvi silányságban tűnik ki. Ezért aztán századunk végére a nyelvek túlnyomó többsége is veszélybe kerülhet, vagy akár teljesen el is tűnhet. A nyelvek eltűnése nem az emberek elhalálzásából adódik, hanem a nyelvközösség tagjai adják fel nyelvüket, s térnek át más, magasabb presztízsű vagy annak vélt nyelvre.

A hazai tudományos életben a latin, majd a német után az angol vette át az uralmat. Ám az angol/amerikai egynyelvűség egyfajta gazdasági imperializmus következménye – miként Pusztay János nyelvészprofesszor fogalmaz –, amit elősegít az angolnak egy bizonyos szintig valóban könnyű elsajátítása: „Az eredmény egy kilúgozott angolalapú nyelvváltozat lesz, amelyen bizonyos szellemi szintig és bizonyos témakörökben lehet majd kommunikálni, de ez messze van egy valóban élő nyelvtől. Azt mondhatjuk, hogy az angol/amerikai globalizáció legelső nyelvi változata éppen az angol nyelv. Ahogy az élet egyre több területén – elsősorban a tudományban, a politikában – áttérnek az angol nyelv használatára, úgy sorvadnak el nemzeti nyelvek, hiszen az angol nyelvűvé vált területek terminológiája nem alakul ki, s ezért a nemzeti nyelvek konyhanyelvi státusba süllyednek.” A magyar nyelvnek a szaknyelvek – így a tudományos nyelv – a legerősebben változó és szókészletükben gazdagodó részei. És rájuk jellemző leginkább az idegen nyelvi hatás. Ezért van különösen nagy felelőssége a kutatóknak, miként használja szaknyelvét. Ha ugyanis enged a korszellemnek és a nyelvi divatnak, és gátlástalanul alkalmazza az angol nyelvű terminológiát és az idegen szavak gátlástalan és indokolatlan használatát, ez igénytelenséget, a szókincs szűkülését, a gondolatok, összefüggések kifejezésének zavarosságát eredményezi. A pufogó idegen szavak, ezeknek hiú csillogása s a nyomukban támadó sejtelmes kód sokszor kárára van a pontosságnak, a fogalmi árnyalás finomságának, és leplezi a közölnivaló gyarlóságát.

Ez vezet oda, hogy a nemzeti nyelvet, mint haszontalant, előbb-utóbb elvetik. Ugyanis, ha a szaknyelvünk korcsosul, akkor a tágabb értelemben vett nyelvi kultúra is károsodik. Ennek pedig a tudományos nyelvhasználaton túlmutató következményei vannak. Hiszen Kiss Jenő nyelvész professzor szerint: „az anyanyelv az egyetlen, ezért a legáltalánosabb közösségegyesítő tényező, amelyet a magukat magyarnak vallók minden fenntartás nélkül közös tulajdonukként, örökségüként tekintenek, s összetartozásuk legnyilvánvalóbb kifejezőjének tartanak [...] a magyar nyelv a magyar nemzethez tartozás legfőbb kritériuma... azaz a magyarok fenntartások nélkül nyelvükben lehetnek egymásra”.

A Bolyai-ösztöndíj kötelez! Nemcsak a tudományos eredményekben kell sikeresnek lenni, hanem felelős értelmiségiként a nemzet jobbítása terén is. Ebben egy fontos vállalás a magyar nyelv védelme, a szép magyar beszéd. A remélt tudományos eredmények mellett ehhez kívánok Önöknek – és persze magunknak is – sok sikert.